

УДК 338

Блащак Б.Я.

аспірант,
Тернопільський національний економічний університет

Blashchak Bogdan

Ternopil National Economic University

ФІНАНСОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ У СТРУКТУРІ ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВА

У статті досліджено сутність понять «потенціал», «потенціал підприємства», «фінансовий потенціал». На основі проведеного дослідження сутності поняття «потенціал» сформовано основні підходи: ресурсний, соціально-економічний, результатний, виробничий, управлінський, процесний. Потенціал підприємства характеризує вся сукупність показників і чинників, що визначають його можливості, кошти, запаси, можливості, ресурси, виробничі резерви, які можуть бути використані в господарській діяльності. Потенціал підприємства формує техніко-технологічний, кадровий, фінансовий, організаційно-управлінський, маркетинговий, інноваційний потенціали. Досліджено фактори, що впливають на формування потенціалу підприємства. Визначена роль фінансового потенціалу у формуванні потенціалу підприємства.

Ключові слова: потенціал, фінансовий потенціал, підприємство, фактори, підходи.

Постановка проблеми. В умовах посиленого ускладнення розвитку вітчизняної економіки проблема визначення ресурсних можливостей повинна стати пріоритетним напрямом стратегії будь-якого господарюючого суб'єкта.

Тенденція залежності економічного зростання підприємства від стану його потенціалу є очевидною і завжди досліджувалася науковцями. Слід зазначити, що термін «потенціал» широко застосовується в економічній літературі як кількісна оцінка і виступає як природний, інвестиційний, інтелектуальний, економічний, ресурсний, трудовий потенціал тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням сутності та складників потенціалу підприємства займалися як вітчизняні, так і зарубіжні науковці: Л. Абалкін, Л. Антошкіна, О. Гетьман, Л. Коваль, І. Лукінов, С. Лапін, Б. Молчанов, І. Репіна, Д. Черніков, О. Чаленко та ін.

Теоретичні аспекти щодо формування та використання фінансового потенціалу підприємства висвітлено в працях багатьох вітчизняних і зарубіжних авторів, таких як Н. Брегін, Г. Бикова, О. Васюренко, Н. Гнип, Н. Давиденко, П. Стецюк та ін. Проте не досить дослідженими є питання значущості фінансового потенціалу у нарощуванні потенціалу підприємства.

Постановка завдання. Мета статті – подальший розвиток теоретичних основ щодо формування фінансового потенціалу в контексті потенціалу підприємства.

Виклад основного матеріалу. Потенціал можна розглядати як джерела, можливості, засоби, запаси, які можуть бути використанні у діяльності підприємств для досягнення певної мети. Однак потенціал є чимось більшим, ніж просто набір певних можливостей системи для ефективного функціонування підприємства за різних цілей.

Варто зазначити, що потенціал є базовим елементом підприємства, який об'єднує в собі цілі, рушійні

сили і джерела його розвитку. Його зміст визначають такі характеристики:

- потенціал є динамічною характеристикою і проявляється тільки в процесі його використання;
- використання потенціалу повинно супроводжуватися його зростанням;
- процеси використання та нарощування потенціалу є безперервними і доповнюють один одного.

Дослідник О. Чаленко, працюючи над проблемою невизначеності поняття «потенціал» в економічних дослідженнях, аналізує визначення терміна у природничих науках. Розглядає енциклопедичні визначення електричного, магнітного, хімічного потенціалу та потенціалу у математиці [10].

Як зазначає Л.В. Коваль, в етимологічному словнику російської мови відзначається походження слова як запозиченого в XIX ст. із французької мови, де «potentiel» взято з латинської «potentialis», похідного «potens» – «здатний», «спроможний», буквально – «здатний бути» [7].

Таким чином, категорія «потенціал» охоплює широкий спектр процесів і явищ, що зумовлює різноманітність її трактувань.

На основі проведеного дослідження сутності терміна «потенціал» можна сформулювати основні підходи, а саме:

- 1) ресурсний підхід – полягає у представленні потенціалу як сукупності ресурсів та потенційної можливості їх використання
- 2) соціально-економічний підхід – розгляд потенціалу як системи матеріальних та трудових факторів, що забезпечують досягнення мети виробництва;
- 3) результатний підхід – представлення потенціалу як здатності комплексу ресурсів економічної системи виконувати поставлені завдання. Дослідники зважають на цілісність структури і функцій об'єкта, вияв їх взаємозв'язку;
- 4) виробничий підхід – аналіз економічного потенціалу проводиться на основі виробничої діяльності;
- 5) управлінський підхід – ототожнення економічного потенціалу з трудовим потенціалом суспільства;
- 6) процесний підхід (запропонований О. Чаленко) [10].

Потенціал підприємства характеризує вся сукупність показників і чинників, що визначають його можливості, кошти, запаси, можливості, ресурси, виробничі резерви, які можуть бути використані в господарській діяльності.

До особливостей потенціалу підприємства можна віднести його імовірнісний характер, оскільки величина потенціалу залежить і від слабкої ланки – найменш розвинутого його складника, від змін у якості, пропорціях ресурсів, а також умов середовища, в якому функціонує підприємство.

У зв'язку з цим необхідний системний підхід до аналізу, оцінки та управління його діяльністю, спрямований на формування і використання інтегрального потенціалу підприємства в інтересах забезпечення конкурентоспроможності та довгострокового і сталого розвитку.

Потенціал підприємства – багатовимірне утворення, структура якого визначається трьома групами чинників, які зумовлюють і весь спектр діяльності підприємства:

- функціональними, що визначають функціональну діяльність;
- організаційними, що визначають спосіб управління цією діяльністю;
- ресурсними, що характеризують ресурси, необхідні для організації діяльності та досягнення конкурентних переваг.

Варіантність об'єднання різних ресурсів зумовлює розмаїття внутрішньої будови підприємства і можливостей досягнення конкурентоспроможності. Однак потенціал підприємства залежить не тільки від цих внутрішніх можливостей, але, природно, і від зовнішніх умов: величини споживчого попиту, дій конкурентів, відносин із постачальниками сировини, політики уряду тощо.

Найважливіше завдання полягає в тому, щоб забезпечити підприємствам умови для досягнення необхідної переваги перед іншими конкурентами шляхом найбільш ефективного використання їхнього потенціалу та збільшення цього потенціалу більш високими темпами, ніж збільшується потенціал їхніх основних конкурентів. З цією метою необхідно аналізувати всі основні складники потенціалу підприємства та дослідити фактори впливу на нього (табл. 1).

Таблиця 1

Фактори впливу на формування потенціалу підприємства

Види потенціалу	Фактори впливу
Організаційно-управлінський	<ul style="list-style-type: none"> – Організаційна структура управління підприємством – Система планування, обліку і контролю – Методи управління підприємством – Тип організаційної культури – Наявність системи інформаційно-аналітичного моніторингу
Маркетинговий	<ul style="list-style-type: none"> – Індивідуальність реалізованої продукції – Наявність сфери післяпродажного обслуговування – Ефективність системи управління запасами – Дослідження потреб потенційних покупців – Контроль якості реалізованої продукції – Раціональність стратегії ціноутворення – Життєвий цикл продукції – Наявність системи «public relations»
Фінансовий	<ul style="list-style-type: none"> – Інвестиційні можливості підприємств – Фінансова стійкість підприємств – Ефективність управління активами – Ефективність використання капіталу – Управління ризиками – Можливість своєчасного виконання фінансових зобов'язань
Техніко-технологічний	<ul style="list-style-type: none"> – Стан і можливості використання засобів праці – Рівень автоматизації і механізації на виробництві – Якість предметів праці – Прогресивність технологічних процесів

Закінчення таблиці 1

Кадровий	<ul style="list-style-type: none"> – Участь персоналу в процесі управління – Умови праці працівників підприємства – Наявність системи мотивації персоналу – Рівень кваліфікації персоналу – Соціальна інфраструктура – Психологічний клімат на підприємстві
Інноваційний	<ul style="list-style-type: none"> – Рівень інноваційної культури – Наявність патентів і авторських прав – Стан інфраструктурних і ресурсних можливостей підприємств

Джерело: скомпоновано автором на основі [1; 6; 7; 10]

Системний аналіз дає змогу оцінити весь комплекс факторів, що визначають рівень потенціалу підприємства та його конкурентоспроможність.

Варто виокремити основні підходи до визначення сутності фінансового потенціалу, такі як ресурсний і результатний (табл. 2).

Таблиця 2

Підходи до визначення сутності поняття «фінансовий потенціал підприємства»

Дослідники	Визначення
Ресурсний підхід	
Давиденко Н.	Обсяг власних, позичених та залучених фінансових ресурсів підприємства, якими воно може розпорядитися для здійснення поточних та перспективних витрат.
Брегін Н.	Фінансовий потенціал включає окремі складники фінансових ресурсів підприємства, а саме – статутний, додатковий і резервний капіталі, цільове фінансування, фонди накопичення, оборотні активи тощо.
Толстих Н.	Забезпеченість фінансовими ресурсами, необхідними для нормального функціонування підприємства, доцільність їх розміщення та ефективність використання.
Кунцевич О.	Здатність до оптимізації фінансової системи із залучення та використання фінансових ресурсів.
Ільїна К.	Сукупність можливостей підприємства, які визначаються наявністю і організацією використання фінансових ресурсів.
Результативний підхід	
Бикова Г.	Фінансовий потенціал – сукупність фінансових ресурсів, що беруть участь у виробничо-господарській діяльності; він характеризується можливістю їх залучення для фінансування майбутньої діяльності і певних стратегічних напрямів розвитку підприємства.
Стецюк П.	Фінансовий потенціал – сукупність фінансових ресурсів, з приводу яких на підприємстві виникають відповідні організаційно-економічні відносини, які в кінцевому рахунку спрямовані на забезпечення його високоефективного та прибуткового функціонування.
Паєнтко Т.	Фінансовий потенціал – це сукупність фінансових ресурсів, спрямованих на реалізацію і нарощування економічного потенціалу з метою максимізації прибутку.

Джерело: сформовано автором на основі [1; 2; 3; 4; 8]

Отже, дослідивши та визначивши зміст фінансового потенціалу підприємства, необхідно розглянути його як об’єктивну складову частину структури потенціалу підприємства для усвідомлення його значення та виокремлення аспектів функціонування як складника системи.

Фінансовий потенціал, являючи собою об’єктивну складову частину структури потенціалу підприємства за змішаним підходом, споживається і відтворюється в тій чи іншій формі в процесі функціонування.

Значущість виокремлення і дослідження фінансового потенціалу полягає в тому, що на його основі та за ефективною реалізації можливе забезпечення розширеного відтворення.

Таким чином, від відносин із приводу забезпечення ефективності функціонування фінансового потенціалу підприємства, який споживається і відтворюється у формі фінансових ресурсів, залежить можливість розширеного відтворення, розвитку підприємства як цілісної системи.

Складники фінансового потенціалу можна розглянути з позиції декількох підходів, а саме:

- до складу фінансового потенціалу підприємства відносять різні ресурси, які складаються зі статутного, додаткового і резервного капіталів, цільового фінансування, фондів накопичення, оборотних активів тощо [4];

- до складників фінансового потенціалу входить: потенціал формування власних фінансових ресурсів; потенціал формування позикових фінансових ресурсів; рівень кадрового забезпечення фінансових служб; якість фінансового контролю; якість фінансового планування; якість системи фінансового аналізу; якість інформаційної системи фінансового менеджменту; якість організації системи фінансового менеджменту [3];

- до складників фінансового потенціалу включають: фінансовий потенціал розвитку, фінансовий потенціал забезпечення, фінансовий потенціал стійкості [5].

Фінансовий потенціал стійкості та забезпеченості характеризують як результати поточної діяльності підприємства, тоді як фінансовий потенціал розвитку передбачає саме можливість подальшого розвитку.

Отже, фінансовий потенціал розвитку підприємств являє собою сукупність усіх наявних та потенційних ресурсів підприємства, у тому числі і фінансових, що можуть забезпечити досягнення в поточній та довгостроковій перспективі визначених стратегічних цілей з урахуванням впливу факторів зовнішнього середовища [5].

Фінансовий потенціал підприємства є складною системою, яка поєднує і трансформує фінансові ресурси та дає можливість їх ефективного використання.

Складні сучасні економічні умови, загострення соціальних і екологічних проблем, нестабільна правова база вимагають від вітчизняних підприємств створення такої системи, яка б дала можливість ефективно використовувати всі наявні та потенційно можливі фінансові ресурси, швидко реагувати на зміни зовнішнього середовища і забезпечувати досягнення високих фінансових результатів не тільки в поточному періоді, але й у довгостроковій перспективі.

Фінансовий потенціал є одним із важливих індикаторів реакції економіки України на прийняття управлінських рішень, а його збільшення показує ефективність реалізованої політики, конкурентоспроможність і стійкість розвитку не тільки підприємств, але і всієї країни загалом: чим ефективніше функціонують підприємства і чим більше грошей вони акумулюють у своїй діяльності, тим більше коштів надходить до бюджету регіону і в державний бюджет у вигляді податків, штрафів і відрахувань. А це підвищує рівень соціального забезпечення в країні.

Для проведення оцінки потенційних можливостей і зростання господарської діяльності більшість підприємств застосовують лише стандартні методики оцінки фінансового аналізу, який ґрунтується на розрахунку різних коефіцієнтів: фінансової стійкості, рентабельності та ділової активності.

Варто зазначити, що технології, за допомогою яких підприємства можуть оцінювати свій поточний стан і виробляти ефективні стратегії майбутнього розвитку, сьогодні зазнають значних змін.

В останні роки зростає науковий інтерес і практична потреба у використанні такого інструменту для оцінки можливостей економічного зростання компанії, як фінансовий потенціал.

Фінансовий потенціал – це відносини, що виникають на підприємстві з метою досягнення максимально можливого фінансового результату за умови:

- 1) наявності достатнього рівня власного капіталу;
- 2) рентабельності вкладеного капіталу;
- 3) наявності ефективної системи управління фінансами, яка буде забезпечувати прозорість фінансового стану компанії.

Висновки. Дослідження фінансового потенціалу та визначення його ролі у формуванні потенціалу підприємств дає змогу виявити найбільш істотні проблеми у виробничо-господарській і фінансовій діяльності суб'єктів господарювання, встановити причини їх виникнення, визначити шляхи збільшення позитивного фінансового результату, що є важливою умовою стабільного розвитку і підвищення їхньої конкурентоспроможності.

Список літератури:

1. Антошкіна Л.І., Горяча О.Л. Потенціал і розвиток підприємства: навч.-метод. посіб. : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Донецьк: Юго-Восток, 2012. 450 с.
2. Гніп Н.О. Формування фінансового потенціалу підприємства за джерелами фінансування. *Інноваційна економіка*. 2011. № 5 (24). С. 270-274.
3. Горова О.О. Визначення таксономічного показника рівня розвитку для оцінки фінансового потенціалу підприємства. *Управління розвитком*. 2012. № 12 (133). С. 109-112.
4. Калачова А.Г. Оцінка фінансового потенціалу та фінансових ризиків підприємства при аналізі його інвестиційної привабливості. *Молодий вчений*. 2015. № 20. С. 237-241.
5. Кирилова Л.І., Тодорова Д.Д. Фінансовий потенціал підприємства та його складові. *Сталий розвиток економіки*. 2012. № 1. С. 288-301.
6. Коваленко М.А., Іванець О.О. Теоретичне обґрунтування сутності потенціалу підприємства. *Економічні інновації*. Випуск 45: Українське Причорномор'я в національних і міжнародних координатах розвитку: стратегія та тактика виробничо-господарських систем. Збірник наукових праць. Одеса: Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень НАН України. 2011. С. 112-118.
7. Коваль Л.В. Економічний потенціал підприємства: сутність та структура. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. *Логістика*. 2010. № 690. С. 59-64.
8. Кунцевич В.О. Підходи до діагностики фінансового потенціалу підприємства. *Актуальні проблеми економіки*. 2005. № 1. С. 68-75.
9. Назаренко А.С. Теоретичні підходи до визначення сутності економічної категорії «фінансовий потенціал». *Економіка. Фінанси.*, 2009. № 8. С. 22-29.
10. Чаленко О. Про невизначеність поняття «потенціал» в економічних дослідженнях. *Економіка України*. 2012. № 5. С. 32-40.

References:

1. Antoshkina L.I., Goryacha O.L. (2012) Potentsial i rozvytok pidpryyemstva: navch.-metod. posib. : navch. posib. dlya stud. vyshch. navch. zakl. [Potential and enterprise development: teaching method. manual : tutor manual for the stud higher teach shut up] Donetsk: Southeast, 450 p.
2. Gnyp N.A. (2011) Formuvannya finansovoho potentsialu pidpryyemstva za dzherelamy finansuvannya [Formation of financial potential of the enterprise by sources of financing]. *Innovative economy*, no. 5 (24), pp. 270-274.
3. Gorova O.O. (2012) Vyznachennya taksonomichnoho pokaznyka rinvnya rozvytku dlya otsinky finansovoho potentsialu pidpryyemstva. [Determination of the taxonomic indicator of the level of development for assessing the financial potential of the enterprise]. *Development management*, no. 12 (133), pp. 109-112.
4. Kalachova A.G. (2015) Otsinka finansovoho potentsialu ta finansovykh ryzykiv pidpryyemstva pry analizi yoho investytsiynoyi pryvabylyvosti. [Estimation of financial potential and financial risks of an enterprise in the analysis of its investment attractiveness]. *Young scientist*, no. 20, pp. 237-241.

5. Kirilova L.I., Todorova D.D. (2012) Finansovyy potentsial pidpryyemstva ta yoho skladovi. [Financial potential of the enterprise and its components]. Sustainable development of the economy, no. 1, pp. 288-301.
6. Kovalenko M.A, Ivanets O.O. (2011) Teoretychne obgruntuvannya sutnosti potentsialu pidpryyemstva. [Theoretical substantiation of the essence of the enterprise potential]. Economic innovation, vol. 45, pp. 112-118.
7. Koval L.V. (2010) Ekonomichnyy potentsial pidpryyemstva: sutnist' ta struktura [The economic potential of the enterprise: the essence and structure]. Visn National University Lviv Polytechnic University. Logistics, no. 690. pp. 59-64.
8. Kuntsevich V.O. (2005) Pidkhody do diahnostryky finansovoho potentsialu pidpryyemstva. [Approaches to diagnosing the financial potential of the enterprise]. Current Issues of the Economy, no. 1. pp. 68-75.
9. Nazarenko A.S. (2009) Teoretychni pidkhody do vyznachennya sutnosti ekonomichnoyi katehoriyi «finansovyy potentsial» [Theoretical approaches to the definition of the essence of the economic category «financial potential»]. Economy. Finance., no. 8, pp. 22-29
10. Chalenko O. (2012) Pro nevyznachenist' ponyattya «potentsial» v ekonomichnykh doslidzhennyakh [About the uncertainty of the concept of «potential» in economic research]. Ukraine economy, no. 5, pp. 32-40.

ФИНАНСОВЫЙ ПОТЕНЦИАЛ В СТРУКТУРЕ ПОТЕНЦИАЛА ПРЕДПРИЯТИЯ

В статье исследована сущность понятий «потенциал», «потенциал предприятия», «финансовый потенциал». На основе проведенного исследования сущности понятия «потенциал» сформированы основные подходы: ресурсный, социально-экономический, исходный, производственный, управленческий, процессный. Потенциал предприятия характеризует вся совокупность показателей и факторов, определяющих его возможности, средства, запасы, возможности, ресурсы, производственные резервы, которые могут быть использованы в хозяйственной деятельности. Потенциал предприятия формирует технико-технологический, кадровый, финансовый, организационно-управленческий, маркетинговый, инновационный потенциалы. Исследованы факторы, влияющие на формирование потенциала предприятия. Определена роль финансового потенциала в формировании потенциала предприятия.

Ключевые слова: потенциал, финансовый потенциал, предприятие, факторы, подходы.

FINANCIAL POTENTIAL IN THE STRUCTURE OF ENTERPRISE POTENTIAL

The article explores the essence of the concepts of “potential”, “potential of the enterprise”, “financial potential”. The tendency of the dependence of economic growth of an enterprise on the state of its potential is obvious and has always been studied by scientists. It should be noted that the term “potential” is widely used in economic literature as a quantitative assessment and serves as a natural, investment, intellectual, economic, resource, labour. On the basis of studying the essence of the concept of “potential”, the main approaches are formed, namely: resource; socio-economic; results-based; production; management; process. Potential is the basic element of an enterprise that combines goals, driving forces, and sources of its development. The potential of the enterprise characterizes the whole set of indicators and factors that determine its capabilities, funds, stocks, opportunities, resources, production reserves that can be used in economic activity. The potential of the enterprise forms the technical-technological, personnel, financial, organizational-managerial, marketing, innovative potentials. The factors influencing the formation of enterprise potential are investigated. It is proved that the financial potential of an enterprise is a complex system that combines and transforms financial resources and provides an opportunity for their effective use. Financial potential is the relations that arise at the enterprise in order to achieve the maximum possible financial result subject to: the availability of sufficient level of equity; profitability of the invested capital; the existence of an effective financial management system that will ensure the transparency of the financial position of the company. The role of financial potential in shaping the enterprise potential is determined. Investigation of financial potential and determination of its role in forming the potential of the enterprise allow revealing the most significant problems in the production and economic and also financial activities of economic entities, identifying the causes of their occurrence, determining ways to increase the positive financial result, which is an important condition for stable development and increase in their competitiveness.

Key words: potential, financial potential, enterprise, factors, approaches.